یادداشت

حاکمیت شرکتی مطلوب در بانک‌ها

در بسیاری از بانک‌ها، ساختار رسمی قدرت کاملا روشن است. سهامداران، هیات‌مدیره را انتخاب می‌کنند و هیات‌مدیره مسوول انتخاب و نظارت بر مدیرعامل است. اما ساختار واقعی قدرت ممکن است با این آرایش حقوقی متفاوت باشد. در بانک‌های دارای سهامدار مسلط، این احتمال وجود دارد که همان سهامدار، علاوه بر تعیین ترکیب هیات‌مدیره، در انتخاب مدیرعامل و حتی تصمیمات مهم مدیریتی نیز نقش تعیین‌کننده داشته باشد. در بانک‌های دولتی نیز ممکن است مراجع مالکیتی یا دستگاه‌های اجرایی، فراتر از حقوق مالکانه قانونی، بر تصمیمات مدیریتی تاثیر بگذارند. نتیجه در هر دو حالت می‌تواند شکل‌گیری هیات‌مدیره‌ای باشد که مسوولیت قانونی دارد اما استقلال کافی برای اعمال مسوولیت خود ندارد. از این منظر، یکی از کاستی‌های مهم در مقررات حاکمیت شرکتی بانک‌ها، اتکای بیش از اندازه به مفهوم «عضو غیراجرایی» و توجه ناکافی به مفهوم «عضو مستقل» است. این دو مفهوم نباید یکسان تلقی شوند. عضو غیراجرایی کسی است که در اداره روزمره بانک مسوولیت اجرایی ندارد، اما ممکن است نماینده سهامدار مسلط باشد یا به‌دلیل وابستگی‌های اقتصادی، مدیریتی و حتی سیاسی، توانایی قضاوت مستقل نداشته باشد. در مقابل، عضو مستقل باید علاوه بر نداشتن مسوولیت اجرایی، از روابط و وابستگی‌هایی که استقلال قضاوت او را مخدوش می‌کنند نیز به دور باشد. بنابراین، غیراجرایی بودن شرط لازم استقلال است، اما شرط کافی آن نیست.

در اصول نظارت موثر بانکی کمیته بال نیز بر حضور تعداد کافی از اعضای مستقل و باتجربه در هیات‌مدیره تاکید شده است. نکته مهم‌تر آن است که ترکیب هیات‌مدیره باید متناسب با اندازه، پیچیدگی، ساختار و مشخصات ریسک بانک باشد. این رویکرد، مبنای مناسبی برای بازنگری در مقررات حاکمیت شرکتی ایران فراهم می‌کند. به نظر می‌رسد اکنون باید از الگوی مقرراتی نسبتا یکسان برای همه بانک‌ها فاصله گرفت و به سمت الگویی حرکت کرد که در آن تنظیم‌گر بانکی(Banking Regulator)، حداقل الزامات استقلال را تعیین کند و ناظر بانکی (Banking Supervisor)، متناسب با وضعیت هر بانک، درباره ضرورت افزایش تعداد اعضای مستقل تصمیم بگیرد.

در گام نخست، بانک مرکزی به‌عنوان مرجع تنظیم‌گر باید با بازنگری مقررات حاکمیت شرکتی، حضور اعضای واقعا مستقل در ترکیب هیات‌مدیره بانک‌ها را الزامی کند. در این بازنگری، تعریف استقلال باید روشن، قابل سنجش و فراتر از نداشتن سمت اجرایی باشد. روابط مالکیتی، وابستگی به سهامداران موثر، سوابق مدیریتی، روابط تجاری بااهمیت، پیوندهای خانوادگی و سایر شرایطی که می‌توانند قضاوت بی‌طرفانه عضو هیات‌مدیره را تحت تاثیر قرار دهند، باید در ارزیابی استقلال مورد توجه قرار گیرند.

اما تعیین یک تعداد ثابت از اعضای مستقل برای همه بانک‌ها، هرچند از فقدان الزام بهتر است، الزاما پاسخ مناسبی به تفاوت ساختار قدرت و ریسک در بانک‌های مختلف نخواهد بود. بانکی با مالکیت پراکنده، کنترل‌های داخلی موثر و ساختار مدیریتی شفاف، لزوما به همان میزان حضور اعضای مستقل نیاز ندارد که بانکی با سهامدار مسلط، روابط پیچیده مالکیتی، تمرکز بالای تسهیلات به اشخاص مرتبط یا سابقه تعدی در حاکمیت شرکتی نیازمند آن است. همچنین در بانک‌های بزرگ و دارای اهمیت سیستمی، پیامدهای ضعف راهبری می‌تواند بسیار فراتر از منافع سهامداران باشد.

این رویکرد، مفهوم نظارت مبتنی بر ریسک را از شاخص‌های متعارف مالی به کیفیت ساختار راهبری بانک توسعه می‌دهد. در واقع، ناظر بانکی صرفا بررسی نمی‌کند که بانک چه میزان ریسک اعتباری، نقدینگی یا بازار دارد، بلکه ارزیابی می‌کند چه کسانی درباره پذیرش این ریسک‌ها تصمیم می‌گیرند و آیا سازوکار کافی برای کنترل قدرت آنان وجود دارد یا خیر. البته صرف افزایش تعداد اعضای مستقل نیز تضمین‌کننده استقلال واقعی نیست. اگر اشخاص مستقل ظاهرا واجد شرایط باشند، اما فرآیند انتخاب، استمرار عضویت یا دسترسی آنان به اطلاعات، تحت کنترل کامل همان مرکز قدرت قرار گیرد، ممکن است استقلال به ویژگی‌ای صرفا تشریفاتی تبدیل شود. بنابراین، مقررات باید علاوه بر معیارهای استقلال، حقوق و ابزارهای لازم برای ایفای نقش موثر آنان را نیز پیش‌بینی کنند؛ از جمله دسترسی مستقیم به گزارش‌های ریسک، حسابرسی داخلی و تطبیق، امکان ثبت نظرات مخالف و نقش موثر در کمیته‌های کلیدی هیات‌مدیره. در نهایت، اگر اصلاحات سال ۱۳۹۲ گامی در جهت تفکیک راهبری از اجرا بود، مرحله بعدی اصلاحات باید بر استقلال واقعی رکن راهبری از مراکز قدرت و نفوذ متمرکز شود بدون چنین استقلالی، اختیارات هیات‌مدیره ممکن است در اسناد رسمی گسترده باشد، اما در عمل تحت‌الشعاع تصمیمات دیگران قرار گیرد. حاکمیت شرکتی موثر فقط به معنای تفکیک مدیران اجرایی از اعضای هیات‌مدیره نیست، بلکه مستلزم آن است که در درون هیات‌مدیره نیز ظرفیت کافی برای قضاوت مستقل، مقابله با تعارض منافع و به چالش کشیدن قدرت مسلط وجود داشته باشد. وظیفه تنظیم‌گر بانکی، ایجاد الزام به استقلال است و وظیفه ناظر بانکی، تشخیص میزان استقلال موردنیاز هر بانک و اطمینان از تحقق واقعی آن. شاید تکمیل حلقه مفقوده حاکمیت شرکتی در بانک‌های ایران، بیش از هر چیز، به همین تغییر رویکرد نیاز داشته باشد.

دکتر امیرحسین امین آزاد
مدیرکل پیشین مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پول‌شویی بانک مرکزی
Alborz.payam@gmail.com

پیام آشنا گزارش می دهد

ضرورت اصلاح معیارهای شناسایی مشمولان کالابرگ

اختصاصی پیام آشنا- توزیع منابع حمایتی در شرایط محدودیت بودجه‌ای دولت، همواره با این پرسش اساسی همراه بوده است که چه کسانی بیش از دیگران به حمایت معیشتی نیاز دارند و منابع عمومی چگونه باید به دست آنان برسد. اکنون با طرح رویکرد جدید دولت برای هدفمندکردن یارانه‌ها و بازنگری در معیارهای شناسایی مشمولان کالابرگ، بحث درباره چگونگی تشخیص نیاز واقعی خانوارها و برقراری عدالت در توزیع حمایت‌های معیشتی بار دیگر اهمیت یافته است.

حمید پورمحمدی، رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور درباره شمول طرح کالابرگ برای همه دهک‌های درآمدی اظهار کرد: در شرایط سخت اقتصادی، اولویت باید حمایت از اقشاری باشد که بیشترین فشار اقتصادی را تحمل می‌کنند و منابع محدود دولت باید در ابتدا به این گروه‌ها اختصاص یابد. وی افزود: نمی‌توان فردی را که از ثروت، درآمد کافی، مسکن و خودرو برخوردار است با خانواری که در مناطق محروم و روستاهای دورافتاده زندگی می‌کند یا خانواده‌ای که با معلولیت جسمی و از کارافتادگی مواجه است، یکسان در نظر گرفت؛ چراکه چنین رویکردی با اقتضائات عدالت سازگار نیست. رئیس سازمان برنامه و بودجه با اشاره به تغییر رویکرد در نظام پرداخت یارانه‌ها گفت: سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها به سمت شناسایی افرادی حرکت کرده است که بیشترین آسیب اقتصادی را متحمل می‌شوند و استحقاق دریافت حمایت بیشتری دارند. پورمحمدی تأکید کرد: ابتدا باید منابع لازم برای تأمین معیشت و امکان زندگی آبرومندانه اقشار آسیب‌پذیر فراهم شود و پس از تأمین این سطح از حمایت، امکان گسترش حمایت‌ها به سایر گروه‌ها نیز بررسی خواهد شد. وی در پایان خاطرنشان کرد: روش‌هایی که بر اساس آن، منابع حمایتی به صورت یکسان و مساوی میان همه افراد توزیع می‌شود، دیگر روش مناسبی نیست و رویکرد دولت باید به سمت حمایت متناسب با میزان نیاز و آسیب‌پذیری خانوارها حرکت کند.

ضرورت اصلاح معیارهای شناسایی مشمولان کالابرگ

شاهرخ رامین، عضو کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی نیز با اشاره به بررسی افزایش اعتبار کالابرگ و اصلاح شیوه شناسایی مشمولان، ضمن تاکید بر ماده ۳۱ قانون برنامه هفتم پیشرفت گفت: دولت موظف بود با اجرای سیاست‌های حمایتی از جمله کالابرگ، زمینه تأمین حداقل ۲۳۸۰ کیلوکالری انرژی روزانه برای آحاد مردم را فراهم کند. وی تاکید کرد: منابع این حمایت‌ها پیش‌تر از طریق ارز ترجیحی تأمین می‌شد، اما با تغییر سیاست ارزی، دولت تصمیم گرفت منابع حاصل از حذف ارز ترجیحی را به‌صورت مستقیم در اختیار خانوارها قرار دهد.

رامین با اشاره به محدودیت منابع مالی دولت تأکید کرد که حمایت‌های معیشتی باید به‌گونه‌ای هدفمند توزیع می‌شد که افراد نیازمند در اولویت قرار گیرند. عضو کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی تاکید کرد: همچنین استفاده از آمار دقیق و شاخص‌های علمی، به‌ویژه شاخص‌های سلامت و رشد کودکان را اقدامی مثبت ارزیابی کرد و گفت که حمایت از مادران و کودکان بر اساس وضعیت تغذیه و سلامت آنان می‌توانست در بلندمدت به بهبود رشد جسمی و ذهنی نسل آینده منجر شود.

رامین در ادامه با اشاره به بررسی معیارهای جدید پرداخت کالابرگ در جلسه کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی با حضور وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی و معاونان وی، نسبت به برخی شاخص‌های تعیین‌شده انتقاد کرد.

صرف تعداد خودرو یا املاک خانوار نمی‌توانست معیار دقیقی برای تشخیص وضعیت اقتصادی افراد باشد، زیرا ارزش دارایی‌ها و نوع استفاده از آن‌ها نیز اهمیت دارد. به گفته وی، در معیارهای ارائه‌شده برای املاک، تفاوت ارزش چند املاک کوچک در مناطق محروم با املاک گران‌قیمت در مناطق برخوردار لحاظ نشده بود. رامین همچنین بر ضرورت تفکیک درآمد ماهانه از ثروت خانوار تأکید کرد و توضیح داد: ممکن بود زوج جوانی با مجموع درآمد ماهانه ۵۰ میلیون تومان، مستأجر و فاقد دارایی باشند، درحالی‌که برخی افراد با درآمد ماهانه کمتر، از ثروت قابل‌توجهی برخوردار بودند. عضو کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی افزود: شناسایی دقیق وضعیت اقتصادی خانوارها کار ساده‌ای نبود و استفاده از شاخص‌های عینی سلامت، تغذیه و وضعیت کودکان می‌توانست به هدفمندتر شدن حمایت‌های دولت کمک کند.

رامین نیز با تأکید بر ضرورت توزیع عادلانه منابع محدود کشور اظهار داشت: بسیاری از افرادی که نیازی به کمک معیشتی نداشتند، در صورت قطع یارانه خود با این تصمیم همراهی می‌کردند؛ زیرا اطمینان داشتند منابع آزادشده به افراد نیازمندتر اختصاص می‌یافت.

سه‌گانه زمستانی گاز البرز، از «مغز متفکر سازمان» تا «خط قرمز انشعابات غیرمجاز»

اختصاصی پیام آشنا- با نزدیک شدن به روزهای سرد سال و افزایش چشمگیر مصرف گاز، شرکت گاز استان البرز سه محور راهبردی را همزمان در دستور کار قرار داد: تقویت نظام برنامه‌ریزی و ارتقای عملکرد سازمانی، اجرای مانورهای زمستانی برای مدیریت مصرف و پایش مصارف، و برخورد قاطع با انشعابات غیرمجاز به‌عنوان تهدیدی جدی برای ایمنی و سرمایه ملی. مدیرعامل این شرکت، ناصر حسینی، در سه رویداد جداگانه ضمن قدردانی از تلاش همکاران، بر اهمیت این محورها و تداوم نظارت‌ها تأکید کرد.

برنامه‌ریزی، مغز متفکر سازمان و چراغ راه حرکت

هم‌زمان با روز ملی کیفیت و روز آمار و برنامه‌ریزی، مدیرعامل شرکت گاز استان البرز با حضور در امور برنامه‌ریزی این شرکت، از تلاش و خدمات همکاران این واحد قدردانی کرد. حسینی در این دیدار، برنامه‌ریزی را «مغز متفکر سازمان و چراغ راه حرکت شرکت» توصیف کرد و گفت: برنامه‌ریزی با ترسیم مسیر، تعیین اولویت‌ها و پایش عملکرد، امکان تصمیم‌گیری صحیح و دستیابی به اهداف را فراهم می‌کند.

وی با اشاره به ضرورت وجود برنامه‌ای منسجم و هدفمند در حوزه‌های مختلف شرکت از بهره‌برداری و مهندسی تا بودجه‌های سرمایه‌ای و فعالیت‌های عملیاتی تصریح کرد: امور برنامه‌ریزی با هدایت فرایندها و رصد اقدامات، نقش مهمی در هماهنگی بخش‌ها و پیشبرد مأموریت‌های شرکت دارد. مدیرعامل گاز البرز بر اصلاح فرایندها و تقویت نظام مدیریتی تأکید کرد و افزود: بهره‌وری واقعی زمانی محقق می‌شود که عملکردها بر مبنای شاخص‌های مشخص سنجیده و نقاط قابل بهبود شناسایی شوند.وی اولویت‌بندی نیازها و نظارت بر تخصیص منابع سرمایه‌ای را از دیگر مسئولیت‌های مهم این واحد برشمرد و خاطرنشان کرد که تصمیم‌گیری مبتنی بر داده و آمار، پیش‌نیاز ارتقای کیفیت خدمات و افزایش رضایت مشترکان است.

مانور زمستانی، پایش مصارف و قطع گاز ویلاهای خالی

با آغاز فصل سرد سال و با هدف مدیریت مصرف، جلوگیری از مصارف غیرضروری و حفظ پایداری جریان گاز، مانورهای زمستانی در شهرستان‌های ساوجبلاغ و نظرآباد به اجرا درآمد. حسینی در این باره گفت: در شهرستان ساوجبلاغ، عملیات شناسایی و قطع جریان گاز ویلاهای خالی از سکنه از ۲۱ آبان‌ماه با مشارکت نیروهای امداد و گروه‌های عملیاتی آغاز شد.

وی ادامه داد: در شهرستان نظرآباد نیز در ۲۲ آبان‌ماه، اقدامات متنوعی شامل کنترل دمای ادارات و اماکن عمومی، شناسایی و قطع جریان گاز ویلاهای خالی از سکنه، پایش مصارف صنایع عمده و فوق‌عمده و کنترل و قطع جریان گاز گرمانابش‌ها انجام شد. مدیرعامل گاز البرز خاطرنشان کرد که اجرای این مانورها با هدف افزایش آمادگی برای مدیریت شرایط مصرف در روزهای سرد سال و صیانت از شبکه گازرسانی صورت می‌گیرد و نظارت بر مصارف بخش‌های مختلف به‌ویژه ادارات و مراکز پرمصرف با جدیت ادامه خواهد داشت.

مقابله با انشعابات غیرمجاز، جمع‌آوری ۹۸۵ متر شبکه در یک روز

در ادامه اقدامات صیانت از شبکه، عوامل عملیاتی شرکت گاز استان البرز در عملیاتی یک‌روزه در منطقه رامجین شهرستان چهارباغ، محدوده خیابان پامچال، شبکه و تجهیزات مرتبط با انشعابات غیرمجاز گاز را شناسایی و جمع‌آوری کردند. حسینی در این باره اظهار کرد: در جریان این عملیات، ۹۸۵ متر شبکه و حفاری مرتبط با انشعابات غیرمجاز جمع‌آوری شد. این اقدام با هدف مقابله با سرقت گاز، جلوگیری از هدررفت این سرمایه ملی، ارتقای ایمنی تأسیسات و صیانت از حقوق مشترکان انجام گرفت.

وی با اشاره به پیامدهای برداشت غیرمجاز از شبکه گاز طبیعی تصریح کرد: ایجاد انشعابات غیرمجاز و تعرض به تأسیسات گازرسانی، علاوه بر تضییع حقوق سایر مشترکان، می‌تواند ایمنی شهروندان و پایداری شبکه توزیع را با مخاطره مواجه کند؛ ازاین‌رو شناسایی و جمع‌آوری این انشعابات و برخورد قانونی با متخلفان با جدیت دنبال می‌شود. مدیرعامل گاز البرز در پایان از شهروندان خواست در صورت اطلاع از هرگونه انشعاب غیرمجاز یا فعالیت مشکوک مرتبط با سرقت گاز، موضوع را از طریق سامانه امداد و حوادث شرکت گاز به شماره ۱۹۴ اطلاع دهند.

آنچه از این سه رویداد برمی‌آید، تصویری منسجم از راهبرد شرکت گاز استان البرز در آستانه زمستان استوار یک سو تقویت زیرساخت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای ارتقای بهره‌وری، از سوی دیگر آمادگی عملیاتی و مدیریت هوشمند مصرف در روزهای اوج بار، و در نهایت صیانت قاطع از شبکه و حقوق مشترکان در برابر تخلفات. ترکیبی که می‌توان آن را «زمستان گرم با شبکه‌ای ایمن» نامید.

متوسط اندازه‌ی دیوار مصرفِ روزانه!
متوسط مصرف آب در ایران ۴۰ لیتر بالاتر از استاندارد جهانی: ۱۹۰ لیتر در روز.